

Antoni Marimon: "Weyler va ser un producte del seu temps"

—Com apareix la llegenda negra del general Weyler?

—Doncs es produeix perquè era un militar molt dur. Ara, és ben cert que va ser posat pel govern de Madrid perquè afrontara la guerra amb la guerra. La seva feina no era donar una solució política a la qüestió cubana, sinó donar una solució estrictament militar.

—L'aspecte probablement més controvertit de l'estratègia militar de Weyler va ser la política de reconcentració.

—Sí, i de fet hi ha gent com Guillermo Cabrera Infante que la considera com la fundació dels camps de concentració, que després els nazis practicaren. En general, bona part de la historiografia cubana dona per bona aquesta interpretació. Fins i tot hi ha un llibre que es diu *Valeriano Weyler, precursor de la barbarie fascista*.

—Es pot quantificar en morts la reconcentració?

—És encara ara un dels punts de discussió. Però és evident que hi va morir molta gent. Probablement moriren centenars de milers de persones.

—Va ser destituït per les pressions del govern dels Estats Units?

—Sí, a pesar que qui el destitueix és el nou govern liberal de Madrid. És cert que el govern americà pressionà molt. Weyler, quan torna, escriu un llibre que es diu *Mi mando en Cuba* on es defensa de les crítiques americanes. Ell diu que la seva política de reconcentració era una broma comparada amb la política duta a terme pels americans amb els indis. També cita el cas de Sud-àfrica, on els anglesos varen fer el mateix, concentrar les poblacions boers. En realitat la política americana era coherent, fruit de les tesis imperia-listes d'"Amèrica per als americans" de la doctrina Monroe o de les tesis de teòrics com Mahan, tendents a assegurar els dominis americans a la zona d'influència.

—En un any i mig no derrota els independentistes, tot i tenir un enorme

Antoni Marimon, historiador. És un dels estudiosos de la biografia de Valerià Weyler.

exèrcit europeu que enfrontar a les forces irregulars, per què?

—Era un exèrcit molt nombrós, uns 200.000 soldats, que per a una guerra colonial és una quantitat enorme. Però eren joves pagesos, menestrals, obrers industrials... mal ensinistrats, mal equipats i fins i tot mal alimentats i enmig d'un desastre sanitari total. Espanya tenia a finals del XIX l'exèrcit sanitari més desastrós de tot Europa, llevat dels rus. I això en un país tropical, enmig de la *manigua* (la jungla cubana), febres, malalties tropicals diverses. La gent estava molt afleblida i quan arribaven les grans pluges, morien com a mosques. Per cada quatre soldats que hi enviaven, només un servia com a soldat. El 92% dels soldats mallorquins morts a Cuba, ho foren per malalties. Aquest exèrcit desastrós havia de perseguir un exèrcit irregular que estava en el seu terreny, i que obtenia les armes als Estats Units, on les compraven amb el finançament d'empresaris americans d'origen cubà. Des de Florida passaven les armes en vaixells que els espanyols anomenaven *filibusteros*. Un dels propòsits de Weyler fou crear un cordó naval que impedís aquests tràns-

sit, curiosament igual que l'embargament que després EUA va fer a la Cuba castrista.

—Quants mallorquins moren a Cuba?

—Uns 600 directament, i hi participaren més de 2.000, a més de més d'un miler que se'n anaren a les Filipines. Per la població de Mallorca aleshores, que seria més de 200.000 persones, eren unes xifres enormes. El més cruel era el sistema de reclutament. Era un sistema de quotes provincials que després eren repartides per municipis. Tot i que no hi hagué, a Mallorca, resistència sí que hi hagué molts desertors i pròfugs. Els més rics se'n sortiren perquè pagant 2.000 pessetes no eren reclutats, quan per exemple un metge aleshores podia guanyar unes 200 pessetes anuals. Una altra

possibilitat era pagar un substitut perquè hi anàs en el lloc del designat. Era cruel.

—Què era Weyler?

—Sobretot va ser un militar brillant. Arriba a general quan només tenia trenta anys, un dels més joves del seu temps. Va ser un sanguinari? No més que molts altres. Era un producte del seu temps, amb coses contradictòries: era un militar dur, però no podríem dir que fos un reaccionari. De fet ell defensava el poder polític civil. Pel que fa a Mallorca i a la seva cultura, a pesar d'anar a viure a Madrid, sempre va mantenir una actitud un tant regionalista i parlava en mallorquí, com quan es dirigeix a la gentada que el rep a Palma quan torna de Cuba. Va ser un gran personatge, amb tot el bo i dolent. Més que si fou o no sanguinari, m'interessa perquè és la demostració que la nostra cultura també dona personatges comparables a Custer, Patton, McArthur... o qualsevol altre. El problema és que com que som una colònia d'una colònia coneixem aquests casos i no els nostres. Weyler té una biografia de pel·lícula, però només ens arriben les pel·lícules dels grans herois americans. **M. P.**